

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”**

**NOI DIRECȚII ALE PREDICII DIN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI
RELAȚIA CU PREDICA POPOARELOR LATINE CATOLICE.
STUDII RAPORTATE LA TINERII ROMÂNI**

- teză de doctorat -

REZUMAT

Coordonator științific:

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Gordon

Doctorand:

Bojor Florin Ioan

Cluj-Napoca

2023

Cuprins

Abrevieri	6
Introducere	7
Cadru teoretic și problematizare	8
Scopul și obiectivele generale	9
Ipotezele cercetării	10
Structurarea lucrării	14
Metodologia de cercetare	15
Generalizarea studiilor de la tinerii bistrițeni la tinerii români	16
Premise pentru fundamentarea tezei de doctorat: cultura religioasă a popoarelor latine	19
.....	
Delimitare și stadiul cercetării	24

PARTEA I (TEORETICĂ)

I. Predica și problematica antropologică actuală: de la exigențele noii predici la paralelismul istoric al mentalităților	45
I.1. Asemănarea dintre mentalitatea antică din Imperiul Roman (sec. I - III) și mentalitatea postmodernă cu efecte asupra predicii	46
I.2. Pilda Semănătorului – paradigmă a postmodernității și epistemă a omileticii actuale	58
II. De la kerygma antică paleocreștină la noua catehizare postmodernă	63
II.1. Kerygma la popoarele latine în primele secole	65
II.2. Predica apostolică de la Cincizecime (Rusalii) și auditoriul din spațiul de limbă latină (posibil chiar din partea europeană a Mării Negre)	68
II.3. Predica primară în Peninsula Italică	72
II.4. Predica primară în Peninsula Iberică	74
II.5. Predica primară în Galia	80
II.6. Predica primară în Peninsula Balcanică Superioară	85

II.7. Exortăția Papei Francisc cu privire la noua evanghelizare (Evangelii Gaudium 2013)	91
.....	
III. De la apologiile creștine antice paleocreștine la apologia creștinismului în predicile de la nuntă și înmormântare. Combaterea contrapredicii	100
III.1. Cuvântările apologetice creștine la popoarele latine în primele secole	101
III.2. Apologia creștinismului în predicile de la nuntă și înmormântare	106
III.3. Contrapredica și măsuri practice pentru combaterea acesteia	110
III.3.1. Pactul Catacombelor (1965)	114
III.3.2. Predica deschisă	120
III.3.3. Pregătirea mediatică a predicatorilor și alte măsuri complementare	123
.....	
IV.4. De la cuvântările procesuale creștine antice paleocreștine la exortăția turistică și mărturisirea activă a credinței în postmodernitate	126
IV.1. Cuvântările procesuale creștine la popoarele latine în primele secole	127
IV.1.1. Cuvântări procesuale în Peninsula Italică	133
IV.1.2. Cuvântări procesuale în Peninsula Iberică	136
IV.1.3. Cuvântări procesuale în Galia	139
IV.1.4. Cuvântări procesuale în Peninsula Balcanică Superioară	141
IV.2. Exortăția turistică de mărturisire	143
IV.2.1. Exemplu de exortăție turistică de mărturisire: Cuvântare turistică la Sfinții Martiri Epictet și Astion (prima exortăție cu scanare QR din omiletica românească)	148
.....	
V. De la omilia antică paleocreștină la „predica” chatbot și omilia concentrată pe căutarea fericirii	153
.....	
V.1. Omilia la popoarele latine în primele secole	153
V.2. Primele predici în limbile naționale ale popoarelor latine: franceză, occitană, spaniolă, catalană, italiană, portugheză și română	158
V.3. Cadru general cu privire la predica de azi în lumea catolică la popoarele latine	171
V.4. Exortăția Papei Francisc cu privire la omilie (Evangelii Gaudium 2013)	179

Concluziile părții teoretice	187
------------------------------------	-----

PARTEA a II-a (PRACTICĂ)

1. Studiu cu privire la concepția tinerilor despre fericire (2011 – 2023)	194
1.1. Elaborarea, metodologia și obiectivele studiului	194
1.2. Clasificarea răspunsurilor (1709 respondenți)	196
1.3. Clasificarea răspunsurilor cu conținut religios	199
1.4. Concluziile studiului	203
2. Studiu despre identitatea creștină a tinerilor	205
A. Practicarea credinței creștine (2019 – 2023)	205
2.1. Elaborarea, metodologia și obiectivele studiului	207
2.2. Clasificarea răspunsurilor (1254 respondenți)	207
2.3.A. Partea A - practicarea credinței creștine	213
2.4.A. Concluziile studiului Partea A - practicarea credinței creștine	216
B. Credința în învierea lui Iisus Hristos, respaunare și necesitatea unei noi catehizări a creștinilor nepracticanți din România (2019 – 2023)	218
2.3.B. Partea B - credința în învierea lui Iisus Hristos	220
2.4.B. Concluziile studiului Partea B - credința în învierea lui Iisus Hristos	230
3. Studiu cu privire la așteptările tinerilor de la o întâlnire inopinată cu un predicator creștin (2019)	234
3.1. Elaborarea, metodologia și obiectivele studiului	235
3.2. Clasificarea răspunsurilor (318 respondenți)	236
3.3. Concluziile studiului	244
4. Experiment: Anunțul învierii pe o pagină de atei a unei rețele de socializare (2022)	246
Concluziile experimentului	252

5. Studiu cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la înmormântare (2019 – 2021)	253
5.1. Elaborarea, metodologia și obiectivele studiului	254
5.2. Clasificarea răspunsurilor (372 respondenți)	255
5.3. Concluziile studiului	261
6. Studiu cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la nuntă (2019 – 2021)	263
6.1. Elaborarea, metodologia și obiectivele studiului	264
6.2. Clasificarea răspunsurilor (384 respondenți)	265
6.3. Concluziile studiului și propunere de „Curs Prematrimonial”	270
7. Studiu despre mărturisirea activă a credinței tinerilor (2021 – 2023)	274
7.1. Elaborarea, metodologia și obiectivele studiului	276
7.2. Clasificarea răspunsurilor (605 respondenți)	276
7.3. Concluziile studiului	281
8. Pilda Fiului Risipitor (Luca 15,11-32): Comparație între Predici la Popoarele Latine. Studiu de caz	284
8.1. De ce această pildă și care sunt criteriile de selecție ale predicatorilor?	285
8.2. Română – Bartolomeu Anania (3 variante)	287
8.3. Spaniolă – José Antonio Pagola (11 variante)	293
8.4. Franceză – André Vingt-Trois (4 variante)	302
8.5. Portugheză Brazilia – Jonas Abib (variantă sinteză)	309
8.6. Catalană – Isidre Gomà i Civit (4 variante)	314
8.7. Italiană – Claudio Doglio (3 variante)	320
8.8. Inteligență Artificială Multilingvă – robotul ChatGPT de la OpenAI (prima „predică” chatbot din omiletica românească)	324
8.9. Concluziile studiului de caz	331
Concluziile generale	337

Anexe	356
Anexa nr. 1 la studiul cu privire la concepția tinerilor despre fericire	356
Anexa nr. 2 la studiul despre identitatea creștină a tinerilor	365
Anexa nr. 3 la studiul cu privire la așteptările tinerilor de la o întâlnire inopinată cu un predicator creștin	366
Anexa nr. 4 la studiul cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la înmormântare ..	368
Anexa nr. 5 la studiul cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la nuntă	371
Anexa nr. 6 la exemplul de exortatie turistică de mărturisire (Sf. Epictet și Astion)	373
Anexa nr. 7 la studiul despre mărturisirea activă a credinței tinerilor	374
Anexa nr. 8 la Pilda Fiului Risipitor	376
Bibliografie	379

Cuvinte cheie: *predica, omilie, kerygma, apologie, contrapredica, nunta, înmormântarea, mărturisire, exortatie turistică, „predica” chatbot, înculturare.*

ABSTRACT

Teza de doctorat *Noi direcții ale predicii din Biserica Ortodoxă Română și relația cu predica popoarelor latine catolice, cu studii raportate la tinerii români* este prima lucrare de acest gen din teologia românească, care dorește să găsească predica optimă adresată în special tinerilor. Lucrarea din domeniul omileticii cercetează predicarea din lumea catolică (predica din limbile spaniolă, italiană, franceză, portugheză și catalană, investigată prin analiza documentelor) și gândirea religioasă a tinerilor români cu privire la predică (șase studii, între 318 și 1709 respondenți, analizate preponderent prin metoda mixtă de cercetare). Lucrarea validează două ipoteze de cercetare: 1. Cercetarea predicii catolice de la popoarele latine poate îmbunătăți predica ortodoxă destinată tinerilor români orientați spre cultura occidentală postmodernă; și 2. Dacă cele patru categorii ale predicării paleocreștine (kerygma, cuvântările apologetice, cuvântările procesuale și omilia) au dus la încreștinarea strămoșilor popoarelor latine, atunci transpunerea lor în actualitate poate duce la înculturarea din postmodernitate. Transpunerea lor contemporană este

noua kerygmă (înțeles calitativ al termenului de centru al predicării creștine și nu cantitativ); conținutul apologetic în predicile de la nuntă și înmormântare și măsuri practice pentru combaterea contrapredicii; exortația turistică de mărturisire și mărturisirea (activă a) credinței în societatea postmodernă și, respectiv, omilia concentrată pe căutarea fericirii. Noile direcții propuse sunt răspunsul practic la exigențele tinerilor și configurarea pragmatică a predictibilității din predica ortodoxă postmodernă destinată acestora.

REZUMAT

Predica este cartea de vizită, fereastra și barometrul de manifestare a credinței prin care societatea postmodernă europeană actuală analizează creștinismul. Desigur, predica înțeleasă nu într-un sens exclusivist, ci în sensul unui mijloc cu impact public considerabil. Predica în Biserica Ortodoxă Română este act liturgic și locul, prin excelență, al acesteia este Liturghia Cuvântului. Vorbim despre cuvântul de explicare a Evangheliei, înțeleasă și trăită azi, într-o societate postmodernă laică, de multe ori anticlericală, care nu este nepăsătoare la mărturisirea cuvântului revelat, dar cere o argumentare logică a cuvântului. Lucrarea pe care o propunem: *Noi direcții ale predicii din Biserica Ortodoxă Română și relația cu predica popoarelor latine catolice, cu studii raportate la tinerii români* este o încercare de a face cât mai pe înțeles creștinismul ortodox. O căutare a unui vocabular comun pentru înțelegerea Cuvântului întrupat și asumarea Evangheliei Cuvântului de către tinerii români, viitorul Bisericii. Discuția cu lumea postmodernă nu trebuie să o percepem ca o confruntare, ci drept înțelepciune practică într-un dialog deschis pentru captarea conținutului de valori, a axiologiei tinerilor români contemporani. În acest sens, propunem o deschidere a predicii ortodoxe pentru explorarea, pe baza tradiției paleocreștine, de noi orizonturi de predicare în vederea atragerii tinerilor. Astfel, lucrarea urmărește deopotrivă aspectele pozitive din Biserica Catolică a popoarelor latine, cât și trebuințele și exigențele tinerilor români cu privire la predica ortodoxă.

Motivarea personală: De la bun început, trebuie să mărturisesc afinitatea pe care o am ca laic pentru predică, deoarece există practic două porți principale în România pentru a propovădui creștinismul: ora de religie din școală – ca atare, sunt profesor de religie – și predica de la amvon – de aceea, sunt atât de interesat de aceasta. Datorită faptului că am intrat în legătură, timp de mulți ani, cu mediul academic spaniol, catalan, italian, portughez, francez și columbian de confesiune

catolică și neoprotestantă, ascultând predici în engleză, franceză, spaniolă, portugheză, catalană și italiană ale unora dintre cei mai importanți oratori ai momentului, voi încerca să împărtășesc în paginile acestei lucrări cunoștințele și experiențele acumulate.

Scopul prezentei teze de doctorat este enunțat în însuși titlul lucrării: *Noi direcții ale prediciei din Biserica Ortodoxă Română și relația cu predica popoarelor latine catolice, cu studii raportate la tinerii români*. Ceea ce înseamnă că cercetarea noastră are ca scop central tocmai descoperirea unor noi drumuri spre optimizarea prediciei românești din postmodernitate, sub inspirația prediciei creștine de la celelalte popoare latine: francez, spaniol, catalan, portughez și italian. Iar pentru o eficientizare omiletică, cât mai exactă și practică, am întocmit mai multe studii sociologice care se doresc a fi, dincolo de fundamentări și argumentări pentru tezele emise, și o mărturie folositoare preoților care se pregătesc de propovăduire, astfel că vorbim și de un scop pedagogic secundar al lucrării noastre.

Viitorul optim al prediciei ortodoxe din România postmodernă constituie dezideratul cercetării noastre în lucrarea de față și în acest sens sunt două ipoteze principale pe care le-am argumentat pentru a vedea dacă se validează sau nu. Aceste ipoteze principale de cercetare sunt:

Ipoteza nr. 1. *Cercetarea prediciei catolice de la popoarele latine poate îmbunătăți predica ortodoxă destinată tinerilor români orientați spre cultura occidentală postmodernă.*

*Cercetarea prediciei catolice de la popoarele latine este variabila independentă sau cauza din ipoteza noastră, în timp ce îmbunătățirea prediciei ortodoxe destinată tinerilor români orientați spre cultura occidentală postmodernă este variabila dependentă sau efectul. Pentru testarea acestei ipoteze am introdus o serie de variabile de control prin care se poate verifica dacă nu cumva asocierea popusă de noi între variabila dependentă (îmbunătățirea prediciei ortodoxe...) și cea independentă (cercetarea prediciei catolice...) nu este cumva doar aparentă. Aceste variabile de control sunt menținute constant în cercetarea noastră și sunt expuse în partea de *Premise pentru fundamentarea tezei de doctorat: cultura religioasă a popoarelor latine*.*

În vederea verificării acestei prime ipoteze prin metodologia aleasă am urmărit pe tot parcursul lucrării două linii directoare: influența postmodernității asupra prediciei și fenomenul de laicizare din rândul tinerilor creștini români. Dacă postmodernitatea, prin aria de valori și categorii de gândire ale tinerilor români, ar influența predica ortodoxă, înseamnă că ar fi necesar să cercetăm răspunsurile pe care le-au găsit cei care au o experiență anterioară cu privire la predicarea din postmodernitate. De asemenea, dacă tendința tinerilor români ar fi spre laicizare, aspect care ar

influența toată predicarea, înseamnă că ar fi necesar să analizăm soluțiile pe care le-au aflat cei care au o experiență anterioară cu privire la predicarea către tineretul laicizat.

Am arătat prin analizarea mentalității actuale a tinerilor români că aceștia trăiesc în postmodernitate, asemenea celor din Occident și în acest sens am verificat categoriile care le conformează gândirea: concentrarea pe confort, dorința de viteză în transport și în comunicarea virtuală, încrederea în tehnologie, cultura igienei, cultul cosmeticii și al înfrumusețării corporale, cultura sportului, accentul pe imagine și pe minimalismul lingvistic, revoluția sexuală, toleranța și religia de morală civică, cultura spectacolului (de la divertisment la violență), spațiul Uniunii Europene, apetitul pentru viața urbană, dispariția argumentului autorității clericale, „noul” ca supercategorie etc. De asemenea, prin studiul despre practicarea credinței creștine și credința în învierea lui Iisus Hristos, am văzut că traiectoria acestora pe termen lung este spre laicizare, spre îndepărtarea de practicarea credinței creștine, spre neparticipare la serviciul religios din Biserică, asemenea tinerilor din Occident. Aceeași direcție a laicizării a rezultat și în celelalte studii: întânirea inopinată cu un predicator, așteptările de la predica de la nuntă, de la înmormântare și mărturisirea activă în societatea postmodernă. Ceea ce arată că ipoteza noastră a fost testată multiplu în diferite sectoare importante care gravitează în jurul predicii ortodoxe.

Toată lumea observă că Europa nu mai este majoritar creștin practicantă, însă fără politica de actualizare începută de Conciliul Vatican II și continuată de papii Paul al VI-lea, Ioan Paul al II-lea, Benedict al XVI-lea și Francisc împreună cu Conferințele Episcopale ale țărilor de limbă latină, Occidentul ar fi și mai lipsit de practică creștină. Cititorii lucrării noastre ar putea zice într-o gândire maximizată că, de vreme ce nici creștinismul apusean nu excelează în practicarea credinței, de ce ar fi predica catolică un model de inspirație pentru predica ortodoxă, însă într-o gândire minimizată, care ne arată că direcția prioritară este spre nepracticarea credinței, adică golirea bisericilor de ascultători ai predicii, studierea încercărilor catolice de a opri exodul și a convinge tinerii să revină la Biserică se justifică. Dacă predica ortodoxă ar fi pe o poziție maximizată, cum s-a întâmplat în primii ani de după căderea comunismului, când tinerii de atunci, scăpați de educația atee marxistă, erau deschiși și dornici de a primi oratorii creștini, în acest sens ne aducem aminte de alocuțiunile publice din Piața Universității din București ale Părintelui Constantin Galeriu¹; dacă această direcție ar fi și în prezent, atunci am putea zice că e suficient

¹ Tinerii Tradiționaliști, *Părintele Galeriu - rugăciunea Tatăl Nostru după Revoluție*, [video], YouTube, din 25.03.2019, 15.10.2018, pe <https://www.youtube.com/watch?v=i5CWtXbMXGU>, accesat 31.03.2023.

ceea ce facem. Însă, de vreme ce am verificat traiectoria viitorului, care ne este potrivnică în studiile din partea practică a lucrării, înseamnă că este util să ne inspirăm și de la alții, iar acești alții sunt tocmai cei spre a căror cultură migrează preponderent tinerii din România, adică cultura popoarelor catolice latine.

Mai adăugăm la această optică de deschidere față de predica catolică și faptul că postmodernitatea este un timp în care nu mai există rețete de predici absolute. Lumea trăiește un fragmentarism psihologic care duce la o diversitate enormă a așteptărilor față de predica optimă, iar acest lucru l-am verificat prin cele trei studii despre așteptările tinerilor de la întâlnirea cu un predicator creștin, așteptările de la predica de la înmormântare și așteptările din predica de la nuntă. Nu e vorba de un relativism al calității predicii, ci de o diferențiere majoră de stil, limbaj, structură psihologică, context național, cultural, social și în special de o personalizare a mesajului din predică, ceea ce face ca orizontul predicii ortodoxe să fie nevoit să se mărească, iar această lărgire spre cine se poate face mai bine decât spre confesiunea creștină cea mai apropiată, confesiunea catolică. Cum predica noastră este într-o limbă latină, atunci e logic ca această deschidere să fie către predica de la popoarele latine: italian, francez, catalan, spaniol și portughez, după cum am observat încă din premisele comparației noastre la nivel lingvistic, din similitudinile cu privire la predica primară, la cuvântările procesuale, la legarea scrierii primelor predici de începuturile redacționale ale fiecărei limbi latine. Am mai putea adăuga aici întâlnirea predicii ortodoxe cu cea catolică prin preoții români din diaspora românească cu milioane de compatrioți în Italia, Spania, Franța și Portugalia, iar această investigație omiletică ar fi următorul pas pe care îl deschide lucrarea noastră, o direcție care credem că va fi explorată în viitor de vreme ce se întemeiază atâtea familii mixte româno-italiene, româno-spaniole, româno-catalane, româno-portugheze și româno-franceze, iar majoritatea a copiilor români născuți acolo nu se vor mai întoarce să trăiască în România. De altfel, deja au apărut o serie de lucrări care au legătură cu predicarea din diaspora românească².

Ipoteza nr. 2. *Dacă cele patru categorii ale predicării paleocreștine (kerygma, cuvântările apologetice, cuvântările procesuale și omilia) au dus la încreștinarea strămoșilor popoarelor latine, atunci transpunerea lor în actualitate poate duce la înculturarea din postmodernitate.*

² subliniem lucrarea pr. Vasile Crețu, *Românii în diaspora. Migrație, pastorație și educație religioasă*, ed. Cuvântul Vieții, București, 2022, 392 p.

Cele patru categorii ale predicării paleocreștine (kerygma, cuvântările apologetice, cuvântările procesuale și omilia) au dus la încreștinarea strămoșilor popoarelor latine este variabila independentă sau cauza din ipoteza noastră, în timp ce transpunerea lor în actualitate poate duce la înculturarea din postmodernitate este variabila dependentă sau efectul. Pentru verificarea acestei ipoteze am introdus o variabilă de control prin care se poate verifica dacă nu cumva asocierea popusă de noi între variabila dependentă (transpunerea cuvântărilor în actualitate...) și cea independentă (cele patru categorii ale predicării paleocreștine...) nu este cumva nereală. Această variabilă de control a fost păstrată constant în cercetarea noastră și are la bază similitudinea dintre epoca primară a creștinismului și epoca actuală postmodernă cu urmări directe asupra prediciei. Toate categoriile care compun variabila de control sunt prezentate în partea care analizează Asemănarea dintre mentalitatea antică din Imperiul Roman (sec. I - III) și mentalitatea postmodernă cu efecte asupra prediciei.

Categoric că există diferențe între cele două epoci istorice, însă ceea ce unește postmodernitatea de antichitatea paleocreștină este mult mai puternic decât ceea ce le deosebește. În consecință, predica din antichitatea paleocreștină ar trebui să fie sursa de inspirație pentru predica din postmodernitate. Dacă individualizăm elementele variabilei independente (cele patru categorii ale predicării paleocreștine...) și posibilele elemente ale variabilei dependente (transpunerea cuvântărilor în actualitate...) atunci, de la kerygma antică ajungem la noua kerygmă postmodernă; de la apologiile creștine antice ajungem la apologia creștinismului în predicile de la nuntă și înmormântare; de la cuvântările procesuale creștine antice ajungem la exortația turistică și mărturisirea activă din postmodernitate și de la omilia antică la omilia concentrată pe căutarea fericirii.

A. Raportul încreștinare antică – înculturare postmodernă din ipoteză. Din analizarea paralelă a mentalității antice a primelor trei secole din Imperiul Roman și a mentalității postmodernității actuale se poate desprinde calea de înțelegere a configurării noii predicii prin comparație istorică. Dacă apostolii și primii misionari creștini au găsit modalitatea optimă de a predica creștinismul contemporanilor lor înțelegând foarte bine lumea în care trebuie să predice, tot așa și predicatorii de azi sunt chemați ca prin pătrunderea perspectivelor lumii actuale să descopere predica potrivită. Mai mult, prin revelarea valorilor ce întocmesc căutarea tinerilor români în studiul despre fericire și descrierea categoriilor din postmodernitate care conturează perimetrul gândirii lor, verificăm fundamentul pe care se pot identifica noile drumuri ce credem

că trebuie să conducă predica spre o mai mare convingere a adevărilor descoperite de Iisus Hristos. Din incursiunea făcută în paginile acestei lucrări la predica primilor creștini rezultă metoda primară de predicare, iar aici nu ne referim la modalitatea de expunere a predicii primare, pe care, de altfel, am analizat-o în cel de-al doilea capitol, ci avem în vedere felul de raportare al apostolilor și al primelor generații de creștini la categoriile de gândire contemporane lor, pe care le vedem similare cu cele din postmodernitate.

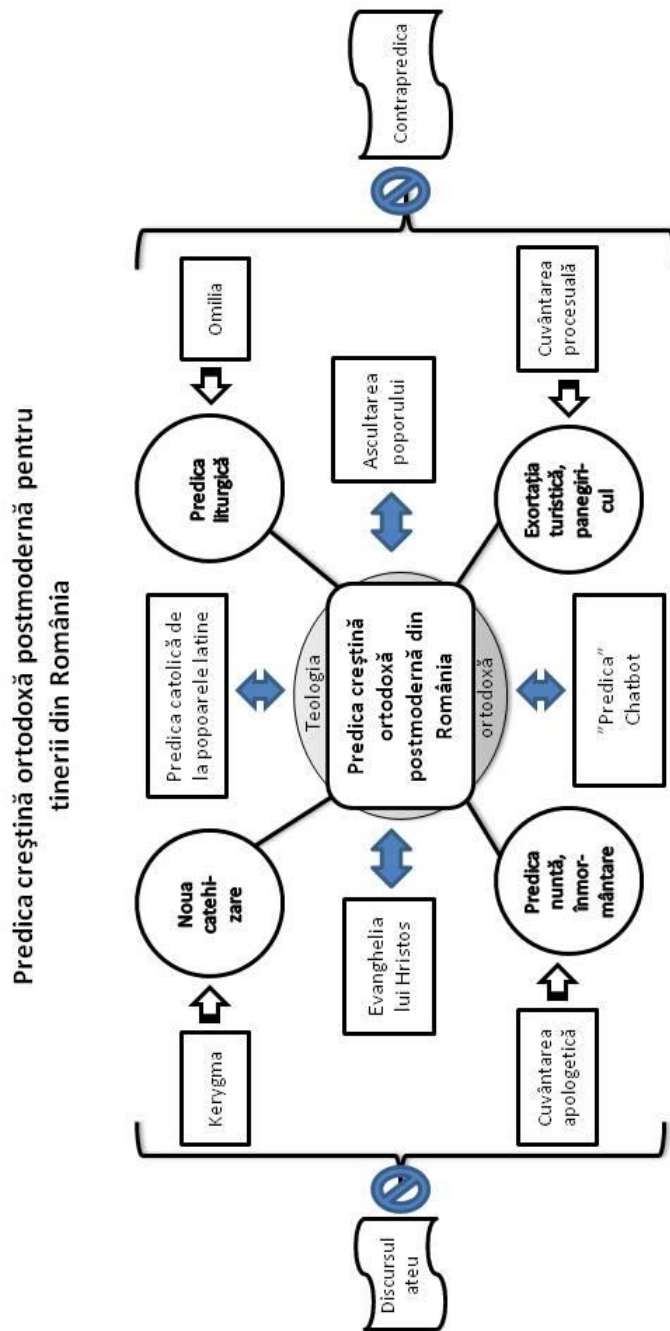
Metoda primară de predicare înseamnă atitudinea de apropiere (conform Mt. 20, 26-27), de deschidere (conform Gal. 3, 28), de folosire la maximum a bagajului celorlalte religii și mentalități contemporane (conform 1 Cor. 6, 12) pentru întocmirea predicii optime în vederea încreștinării strămoșilor noștri latini. În dorința de redescoperire a acestei metode se prezintă Pactul Catacombelor, teoria înculturării, teologia poporului etc., pe care le-am analizat în cuprinsul lucrării noastre. Cu alte cuvinte, o serie de perspective contemporane care, prin raportarea la atitudinea predicării creștine primare, se doresc a fi un posibil răspuns la secularizarea și păgânizarea contemporană.

Dacă ne gândim de ce această orientare a apărut în Biserica Catolică și nu în Biserica Ortodoxă, un posibil răspuns îl reprezintă faptul că Biserica Catolică a atins extrema instituționalizării (Statul Vatican) și, de aceea, odată cu Conciliul Vatican II a apărut în sânul ei această orientare spre harismă, spre simplitatea viețuirii și predicării lui Hristos. În sine, aceasta este marea învățătură pe care Biserica Ortodoxă Română trebuie să o înțeleagă înainte ca tinerii să migreze fie spre secularizare (majoritatea), fie spre cultele neoprotestante, care prin predică pun în valoare tocmai această componentă harismatică. Așadar, din ipoteza a doua care se confirmă ca validă, descoperim soluția predicii potrivite din postmodernitate în maximă legătură cu predica primară. Am încercat să elucidăm predica viitorului din România și am constatat că înțelegerea adecvată a predicii primare la viitoarele popoare latine este baza de inspirație pentru predica persuasivă destinată tinerilor, deoarece între concepțiile existențiale ale auditoriului antic al primelor predici creștine și cele ale auditoriului postmodern al predicilor actuale există o foarte mare similitudine și apropiere.

B. Cele patru categorii de cuvântări religioase primare își găsesc corespondentul în postmodernitate în cuvântările de nouă catehizare care au în centrul lor kerygma; în cuvântările de apărare a Bisericii și a creștinismului, fie în forma oficială la nuntă și înmormântare, fie în forma neoficială în discuțiile din viața de zi cu zi de combatere a contrapredicii; în exortațiile

turistice și mărturia activă; în predicile din biserică. Toate acestea trebuie să alcătuiască predica creștină ortodoxă adresată tinerilor în înțelesul complet, total al sintagmei. Pe parcursul fiecărui capitol s-a observat că asocierile dintre categoriile de cuvântări creștine primare și diferite tipuri de predici din actualitate nu sunt forțate, ci în unele cazuri sunt deja practicate în Biserica Catolică (kerygma din noua evanghelizare), în alte cazuri sunt cerute de tinerii intervievați în studii (cuvântări ale unor laici la nuntă și înmormântare), iar în alte cazuri au fost propuneri originale ale lucrării noastre pe baza sondării trebuințelor tinerilor în studiile prezentate (exortația turistică de mărturisire, predica deschisă, „predica” chatbot, vestirea virtuală la un grup de ateii etc.).

Poate s-ar crede că prin această prezentare a celor patru categorii de cuvântări din Antichitatea paleocreștină și corespondentul lor din postmodernitatea actuală care compun predica creștină în sensul exhaustiv al înțelesului religios am depășit sfera de limitare și precizie pe care o teză de doctorat trebuie să o aibă, însă fără a vedea în paralel toate aceste 4 accente, dimensiuni ale predicii creștine (spre comunitatea creștină – omilia, predica deschisă; spre inamicii creștinismului și ai Bisericii – contrapredica, discursul ateilor și includerea apologiei în predica de la înmormântare și nuntă; spre creștinii nepracticanți – kerygma din noua catehizare; spre societate în general – mărturisirea activă) intrăm într-o reducere de conținut și sens a cuvântării religioase. De aceea, propunerea lucrării noastre e ca toate aceste aspecte să fie înțelese drept conținut, componente ale predicii creștine ortodoxe necesare României postmoderne, astfel concluzionăm pe marginea celor expuse în lucrarea noastră în următoarea schemă:

Tabel cu schema predicii creștine ortodoxe postmoderne pentru tinerii din România.

Tabelul de față este propunerea componentei predicii creștine ortodoxe în postmodernitatea românească, verificată ca fezabilă și necesară în cuprinsul prezentei teze de doctorat; este rezultatul cercetării noastre și sugestia cu care venim pentru dezvoltarea domeniului omiletic, atât din perspectivă teoretică, cât și practică; este validarea ipotezei de față în contextul cercetărilor făcute în terenul omiletic și este contribuția personală la propășirea sectorului predicilor din Biserica

Ortodoxă Română. Tabelul de față conține cele patru categorii de cuvântări creștine primare care sunt baza ce determină tipologia de predici actuale; conține mecanismul de formulare, de alcătuire a predicii reprezentat de Evanghelia lui Hristos (sursa de alimentare a predicii); de ascultarea poporului, a auditoriului (trebuințe și așteptări); de implicare tehnologică a programelor Chatbot (redactare, sinteză) și de observare și inspirație din predica catolică contemporană. Subliniem că propunerea lucrării noastre nu ne deconectează de la teologia ortodoxă, ci ea reprezintă fundalul de alcătuire a predicii. Tot acest întreg al predicii creștine ortodoxe din postmodernitate are doi dușmani principali: discursul ateu și contrapredica, pe care conținutul predicii trebuie să-l aibă în vedere în momentul redactării și rostirii.

Cele două ipoteze principale de cercetare pe care lucrarea noastră a vrut să le elucideze se confirmă, fiind deci adevărate.

Metodologia lucrării utilizează metoda mixtă de analiză a datelor, adică interpretarea datelor atât din punct de vedere calitativ, cât și cantitativ. *Partea teoretică* se bazează pe analiza calitativă a datelor, prin folosirea următoarelor tipuri de documente: Biblia, opere filosofice, istorice, teologice, hagiografice, apologetice și literare, articole din reviste de specialitate omiletică, lingvistică, istorică în format fizic și online, documente oficiale din învățământ, date statistice ale Comisiei Europene (Eurostat), statistici naționale și internaționale publicate în cărți și online, dicționare explicative din română, spaniolă, franceză, italiană, catalană și portugheză, materiale de presă tip ziar format online, *site-uri* ale unor organizații religioase din Europa, *site-uri* ale unor organizații bisericești și civile, *site-uri* cu predici, manuale bisericești, manualul de omiletică, cărți de cult, biografii, atlase geografice, enciclopedii, profesioni de credință, constituții și buletine oficiale ale Bisericii Catolice, exortații și enciclice papale, sinaxare, acte martirice, martirologii, documente primare ale creștinismului, inscripții, postări pe rețelele de socializare, rapoarte financiare, jocuri video, înregistrări video și audio pe platforme online, predici în format video și audio, emisiuni TV cu predici, cărți de predici, reportaje, documente de arhivă, știri TV, manuscrise, filmări video și conversații cu chatboturi.

De asemenea, pentru cercetarea datelor calitative am folosit observația directă, de tip deschis, participativă, cu privire la mentalitatea postmodernă a peste 800 de elevi între anii 2011 și 2022.

Partea practică a lucrării întrebuițează atât metoda mixtă de analiză a datelor, cât și metodele calitativă și cantitativă. În studiul cu privire la concepția tinerilor despre fericire (2011 –

2023) am folosit metoda mixtă, întrucât am considerat oportun ca pe lângă metoda calitativă, prin care au fost analizate răspunsurile, să apelăm la metoda cantitativă prin reprezentări grafice, transformând cuvintele cheie în cifre. Pentru testarea ipotezelor din studiul despre identitatea creștină a tinerilor: A. Practicarea credinței creștine și B. credința în învierea lui Iisus Hristos (2019 – 2023), am recurs la metoda cantitativă de cercetare, cea a sondajului de opinie, folosind chestionarul ca instrument de colectare a datelor care au fost procesate cu ajutorul programelor Excel de la Microsoft Office și SPSS versiunea 21 de la IBM Statistics (Statistical Package for the Social Sciences). În studiul cu privire la așteptările tinerilor de la o întâlnire inopinată cu un predicator creștin (2019) am folosit metoda calitativă de interpretare a răspunsurilor urmând ca acestea să primească anumite codări, categorii și caracteristici. La cele două studii despre așteptările tinerilor de la predica de la înmormântare și, respectiv, nuntă am investigat răspunsurile libere de la întrebările cercetărilor comentând textele atât din punct de vedere calitativ, cât și cantitativ pentru o mai bună reprezentare. Pentru a examina studiul despre mărturisirea activă a tinerilor prin cercetarea modalităților în care pot fi promovate valorile creștine în societatea actuală s-a folosit programul Excel din pachetul Microsoft Office. Iar cel din urmă studiu de comparație între predici pe baza Pildei Fiului Risipitor se servește de metoda de interpretare a datelor din punct de vedere calitativ prin analiza mai multor documente, de observație și de comentariu.

Capitolul I: *Contextualizarea predicii în funcție de antropologiile actuale din postmodernitatea românească.* În această primă parte de fundament pentru capitolele tezei noastre am cercetat asemănarea dintre mentalitatea antică din Imperiul Roman (sec. I - III) și mentalitatea din postmodernitatea actuală cu efecte asupra predicii. De asemenea, am mers la textul evanghelic al Pildei Semănătorului pentru a vedea dacă cuvintele Mântuitorului mai răspund gândirii din actualitate. Această parte teoretică este în strânsă legătură cu primele două studii din partea practică: 1. *Studiu cu privire la concepția tinerilor despre fericire (2011 – 2023)*, în care am încercat să pricepem care sunt căutările, dorințele tinerilor, în alte cuvinte, care e concepția tinerilor despre fericire; și 2. *Studiu despre identitatea creștină a tinerilor: A. Practicarea credinței creștine (2019 – 2023)*, în care am examinat practicarea credinței creștine între tineri (ascultătorii predicii). Rolul acestui capitol și al primelor două studii din partea practică este acela de a capta problematica antropologică actuală, adică felul în care gândesc tinerii cărora oratorul creștin le predică Evanghelia lui Hristos. În alte cuvinte, avem în vedere destinatarii cuvântului de învățătură din predica ortodoxă.

Capitolul II: *Kerygma la popoarele latine și necesitatea continuității kerygmatică semnalată de Papa Francisc.* Cum teza noastră de doctorat dorește să ofere noi direcții în predicarea actuală din postmodernitate raportat la celelalte popoare latine, e firesc ca posibila comparație să înceapă cu prima predică, predica apostolică primită de popoarele latine. Astfel, am analizat această primă predică la popoarele latine începând cu Cincizecimea și continuând cu venirea apostolilor în Peninsula Italică, în Peninsula Iberică, în Galia și în Peninsula Balcanică Superioară, spre a transmite mesajul salvator al lui Iisus Hristos. De asemenea, pentru o analiză optimă în verificarea ipotezei principale nr. 2, ne-am axat aici pe prima categorie a predicării, kerygma. Am răspuns la întrebări care ne aduc un plus de cunoaștere atât în ceea ce înseamnă prima predică, cât și cine sunt apostolii de care își leagă creștinismul popoarele latine, adică părinții identității creștine ai popoarelor latine.

Cât privește particularizarea variabilei dependente a ipotezei nr. 2, mai precis *transpunerea kerygmei în actualitate poate duce la înculturarea din postmodernitate*, am văzut perspectiva catolică asupra anunțului kerygmatic în partea finală a capitolului *Exortarea Papei Francisc cu privire la noua evanghelizare (Evangelii Gaudium 2013)*. Aici ne intersectăm cu ipoteza nr. 1 în posibila înțelegere a kerygmei nu numai cantitativ, ca o primă vestire cronologică, ci și calitativ, drept centru al predicării creștine. Această parte teoretică despre kerygma își găsește componenta aplicată în trei studii din partea practică: 1. *Studiu despre identitatea creștină a tinerilor, partea B. Credința în învierea lui Iisus Hristos, respaunare și necesitatea unei noi catehizări a creștinilor nepracticanți din România (2019 – 2023)*, în care am întrebat tinerii despre credința în învierea din morți a Mântuitorului Iisus Hristos; 2. *Studiu cu privire la așteptările tinerilor de la o întâlnire inopinată cu un predicator creștin (2019)*, în care am cercetat modalitățile de vestire a Evangheliei pe care le doresc tinerii de la un predicator; 3. *Experiment: Anunțul învierii pe o pagină de atei a unei rețele de socializare (2022)*, în care am intervievat adulți atei cu privire la piatra de temelie a credinței creștine, învierea lui Iisus Hristos.

Capitolul III: *Conținutul apologetic în predica de la nuntă, înmormântare și combaterea contrapredicii.* În acest capitol ne-am îndreptat atenția către cel de-al doilea tip de discurs creștin: cuvântarea apologetică. Suntem la verificarea celei de-a doua categorii individualizate din ipoteza principală nr. 2 și anume cuvântarea apologetică. Printr-o scurtă analiză a cuvântărilor apologetice primare, am încercat să înțelegem dacă recursul la acestea mai poate fi folositor în postmodernitatea actuală. Am semnalat că oratorul are două ocazii extrem de favorabile apărării

creștinismului în fața necredincioșilor și acestea sunt înmormântările și nunțile. Astfel, particularizarea variabilei dependente a ipotezei nr. 2, mai precis, *transpunerea cuvântărilor apologetice în actualitate poate duce la înculturarea din postmodernitate*, are în vedere introducerea unui *conținut apologetic în predicile de la nuntă și înmormântare*. Partea practică a prezentului capitol teoretic o reprezintă două studii: 1. *Studiu cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la înmormântare (2019 – 2021)* și 2. *Studiu cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la nuntă (2019 – 2021)*. În ambele studii sunt sondate expectativele și dorințele auditoriului tânăr și, de asemenea, posibilitatea încorporării unui conținut apologetic în acestea.

Acestea fiind zise, apologia creștină mai vizează în sine un discurs anticreștin pe care l-am putea numi „contrapredică” și astfel este cazul să ne întrebăm ce măsuri reale putem avea pentru combaterea contrapredicii cu exemple practice atât din România, cât și din spațiul catolic latin contemporan. În acest punct, al contrapredicii, verificăm în parte ipoteza nr. 1 prin analiza pentru prima dată în limba română a unui document marginal numit *Pactul Catacombelor* care a devenit azi foarte cunoscut datorită predicării Papei Francisc.

Capitolul IV: *Cuvântările procesuale creștine antice în exortația turistică de mărturisire și model pentru mărturisirea (activă a) credinței tinerilor*. În acest capitol am încercat să testăm particularizarea celei de-a treia categorii din ipoteza nr. 2, mai precis cuvântările procesuale. Am menționat la fiecare popor latin în parte cum sămânța kerygmei apostolice a rodit până la jertfa supremă a celor care cu prețul vieții l-au mărturisit pe Iisus Hristos ca Dumnezeu adevărat în fața persecutorilor creștinismului în Peninsula Italică, în Peninsula Iberică, în Galia și în Peninsula Balcanică Superioară. Cuvântarea procesuală este partea de fundamentare a unui nou tip de cuvântare derivat din panegiric și anume *exortația turistică de mărturisire*. Am arătat cum astăzi sunt foarte practice, actuale și motivaționale aceste cuvântări ale martirilor creștini. Printr-o formulare teoretică și o exemplificare practică am evidențiat actualitatea acestora în ceea ce înseamnă exortația turistică de mărturisire, pentru ca în partea practică să orientăm discuția noastră către captarea cuvântărilor procesuale la nivelul credincioșilor creștini. Astfel, individualizarea variabilei dependente din ipoteza nr. 2 *transpunerea cuvântărilor procesuale în actualitate poate duce la înculturarea din postmodernitate*, o facem prin *exortația turistică de mărturisire și mărturisirea (activă a) credinței în societatea postmodernă*. Această mărturisire activă contemporană am exemplificat-o în partea practică printr-un studiu adresat tinerilor pentru a

descoperi modalitățile pe care aceștia le consideră optime în mărturisirea lui Iisus Hristos în societatea actuală (*Studiu despre mărturisirea activă a credinței tinerilor 2021 – 2023*).

Capitolul V: Omilia concentrată pe căutarea fericirii. În acest capitol am atins punctul culminant al tezei noastre, și anume omilia, adică predica din biserică, cuvântul de învățătură rostit preponderent credincioșilor practicanți. Dorim să verificăm cea de-a patra categorie de cuvântare din ipoteza nr. 2, adică omilia. În analizarea acesteia, am surprins mai întâi omilia la popoarele latine în primele secole și primele predici în limbile naționale franceză, occitană, spaniolă, catalană, portugheză, italiană și română. Apoi, pentru a vedea ce putem învăța practic din predica occidentală, ne-am axat pe cadrul general al predicii de azi din lumea catolică la popoarele latine și sfaturile Papei Francisc I pe această temă. În acest demers, am verificat propriu-zis ipoteza nr. 1. Partea practică corespondentă acestui capitol o reprezintă un studiu de caz alcătuit pe baza celei mai cunoscute pilde a Mântuitorului, *Pilda Fiului Risipitor*, în care am comparat 26 de variante de predici a șase predicatori reprezentativi din limba română, spaniolă, franceză, portugheză, catalană și italiană și un *chatbot* cu o variantă multilingvă a predicii. Astfel, am sesizat atât tendințele omileticii catolice actuale, cât și tendințele din tehnologie, inteligență artificială cu privire la predică.

Teza de doctorat *Noi direcții ale predicii din Biserica Ortodoxă Română și relația cu predica popoarelor latine catolice, cu studii raportate la tinerii români* este prima lucrare de acest gen în teologia românească, care de la intenția inițială de a fi o comparație actualizată între predicile din spațiul latin: cel occidental și cel bizantin, dorește să meargă mai departe și să vină cu un răspuns convingător asupra predicii din viitorul postmodern românesc. Pentru a înlătura orice înțelegere radicală, eronată a concluziilor lucrării de față, demersul nostru nu intră în logica „catolicizării predicii ortodoxe” și orice aluzie la o astfel de interpretare de luptă confesională, de superioritate omiletică a unei confesiuni asupra celeilalte nu-și găsește locul și rostul în abordarea noastră care se dorește a fi una deschisă, pozitivă, rațională, conform învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos care spune: „de va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat” (Mt. 6, 22). Lucrarea noastră răspunde la cinci provocări pe care le-am avut în vedere:

I. Avem ceva folositor de învățat din predica celorlalte popoare latine de confesiune catolică? Răspuns: a. Curajul de a risca și a explora noi forme de predicare; b. Studiarea filosofiei în planul cadru universitar al teologiei pentru o mai bună pregătire a predicatorilor; c. Informarea foarte bună asupra temelor de dezbatere teologică din țări și limbi diferite cu aplicabilitate directă

asupra predicii; d. Motivarea episcopilor din Biserica Ortodoxă Română pentru o nouă atitudine de slujire în modestie, sinodalitate și colegialitate față de preoți și popor, ca răspuns apologetic la acuzațiile din contrapredică. Repetăm că nu suntem în măsură să dăm lecții, ci numai observăm direcții spre care se îndreaptă o parte din Biserica Catolică și am analizat acest lucru în Pactul Catacombelor; am văzut unele acuzații din contrapredică sau altele din cuvântarea atee, care poate s-ar diminua printr-o nouă optică de comunicare și prezentare publică a ierarhiei noastre ortodoxe bisericești. Accentuăm că nu există o singură metodă de combatere eficientă a contrapredicii, ci e nevoie de o țesătură de pași întreprinși împreună în mai multe zone ale Bisericii, începând de sus în jos. Astfel, pașii practici prezentați în noua atitudine a Pactului Catacombelor, întâlnirile parohiale de dezbatere a predicii împreună cu credincioșii în ceea ce numim predica deschisă și pregătirea mediatică a predicatorilor credem că pot constitui această țesătură de pași necesară contracarării contrapredicii în rândul creștinilor nepracticanți.

Poate unii cititori ai lucrării noastre vor considera că prin căutarea practicilor și exemplor pozitive din Biserica Catolică cu privire la predică afirmăm că tot ceea ce zic și fac ei pe acest subiect este bun și noi, predicatorii ortodocși, trebuie numai să-i copiem pe catolici, fără a avea lucruri bune, însă nu este așa. Am văzut în analiza cadrului general cu privire la predica catolică de la popoarele latine din capitolul al cincilea două direcții de interpretare care merg mână în mână și care pot naște complicații foarte mari cu privire la predică, inclusiv dogmatice: a. absolutizarea predicii ca parte integrantă, constitutivă, componentă a cultului, adică una este legarea predicii de slujba religioasă, în logica că în cadrul serviciului divin se predică, și altceva este considerarea predicii drept cult divin; și b. Exclusivitatea rostirii predicii numai de către cler.

Suntem de părere că predica nu este o parte vitală din cadrul cultului divin, de aceea se poate predica după citirea evangheliei sau la finalul Sf. Liturghii sau chiar se poate omite cuvântul de învățătură al săvârșitorului slujbei religioase, iar în acest sens stă întreaga practică istorică de două milenii din Biserica Apuseană și Răsăriteană, unde în anumite perioade și locuri, omilia a fost mobilă sau chiar nu a existat. Restrângerea dreptului de a predica la Sf. Liturghie numai la cler (episcopi, preoți, diaconi) este neavenită atât din rațiuni pastorale, cât și din rațiuni doctrinare. Săvârșitorul cultului divin este preotul în urma hirotoniei acestuia atât în Biserica Catolică, cât și în cea Ortodoxă, însă una este ritualul, slujba, ceremonia sfântă și altceva este cuvântul personal al preotului, chiar în cadrul cultului divin și care este numit omilie sau predică. Din punct de vedere doctrinar, a dogmatiza omilia în sacramentul hirotoniei (după cum am văzut în documentul

Ecclesiae de Mystero) este cât se poate de periculos, căci poate duce la înțelegerea că preotul este un fel de inspirat, insuflat de Dumnezeu în momentul în care predică, ceea ce nu este necesar să se întâmple. Astfel, pentru a clarifica raportul dintre slujba religioasă și predică intrarea în logica categoriilor „ex opere operato” pentru ceremonia religioasă și „ex opere operantis” pentru predică sunt descoperitoare de adevăratul sens: harul, puterea, energia lui Dumnezeu se împărtășesc din slujbele divine prin însuși faptul de bună efectuare a acestora, independent de starea morală a oficiantului, în schimb în predică tocmai starea morală, activitatea agentului este cea care transmite puterea lui Dumnezeu. De aceea, *este bine să se conserve practica actuală din Biserica Ortodoxă Română, ca omilia din Sf. Liturghie să rămână mobilă, fie după evanghelie, fie la finalul Sf. Liturghii, pentru a nu se absolutiza predica în cadrul cultului divin. De asemenea, este bine să se păstreze practica actuală, ca să poată predica și cei ce se pregătesc pentru preoție (seminariști, teologi) sau dascălii de religie, pentru a nu se absolutiza predicatorul în cadrul cultului divin. În acest sens, subliniem două poziții de autoritate în Biserica Ortodoxă Română care atestă faptul că laicii pot predica în biserică. Este vorba de canonistul Liviu Stan în lucrarea *Mirenia în Biserică*, în care afirmă că „laicii pot predica, cu permisiunea autorității bisericești. Pot lua parte, așadar la oficiul magisteriului. Ei pot învăța în biserică în virtutea obligației generale creștine de a mărturisi credința și în virtutea trimerii generale la slujba cuvântului, care-i privește pe toți laicii. Ei pot, așadar, învăța, predica”³. La fel, pr. prof. Vasile Gordon accentuează că „laicii, cu binecuvântarea ierarhiei, pot rosti predici în cadrul sfintelor slujbe, odată cu exercitarea celorlalte forme ale slujirii învățătoarești (didactice), în condițiile interpretării canoanelor potrivit principiului «iconomie»”⁴.*

II. Ajută la unirea dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică o teză de doctorat în omiletică? Răspuns: am văzut în paginile acestei lucrări cum toate cele șase popoare prin predica primară își leagă strămoșii de creștinism și își legitimează identitatea proprie ca fiind una creștină realizată nu printr-o convertire națională, ci printr-o naștere existențială deodată cu noua religie. De aceea, am crezut oportun, pentru o mai bună înțelegere, ca această cunoaștere a predicii actuale din sânul popoarelor latine de azi să coboare până la timpul și felul unitar al predicării, adică epoca predicii primare a creștinismului. De altfel, primul mileniu creștin este cel care ne unește și doar

³ Liviu STAN, *Mirenia în Biserică*, Studiu canonic-istoric, Sibiu, 1939, la Vasile GORDON, *Cateheze pastorale pe înțelesul tuturor*, vol. I, ed. Sophia, București, 2012, p. 50.

⁴ Vasile GORDON, *Cateheze pastorale pe înțelesul tuturor*, vol. I, ed. Sophia, București, 2012, p. 53.

al doilea mileniu este cel care ne desparte, iar începuturile celui de-al treilea mileniu în contextul secularizării și postmodernității ar trebui să ne apropie și mai mult.

III. Cu ce ne ajută azi, în postmodernitate, cunoașterea începuturilor predicării la popoarele latine? Răspuns: apelul la predica primelor secole în redactarea predicii ortodoxe este necesar pentru contracararea predicii neoprotestante actuale. Există o asociere între termenul „evangelizare” și predica neoprotestantă în limbajul cotidian, care se pare că este pârgă prin care unii credincioși ortodocși nepracticanți se îndreaptă spre aceste culte creștine. De aceea, contrabalansarea practică a acestei metode în interiorul predicii credem că se face prin raportul la teologia paleocreștină. Apoi, *spiritul pedagogic al primilor predicatori care au contribuit esențial la crearea limbilor moderne la toate popoarele latine actuale este un model pentru predicatorul contemporan.* În lucrarea de față, menționarea primelor texte de predici care marchează trecerea oficială de la latina vulgară, limba de primire a predicii primelor secole creștine, la limbile naționale, limbile de predicare până în ziua de azi la români, spanioli, catalani, portughezi, francezi și italieni are scopul de a capta pedagogia cu care autorii de atunci au pus în fața tradiției istorice oratorice, a mentalității eclesiastice generalizate până la ei trebuința credincioșilor lor de a înțelege ceea ce predică. Odată cu primele predici în limbile naționale, predicatorii au pus accentul pe imperativul de înțelegere a celor care îi ascultau. Tot astfel și teza de față dorește să sublinieze necesitatea de schimbare lingvistică și conceptuală prin transferul accentului predicării de pe textul omiliei pe așteptările de răspuns ale credincioșilor.

IV. A patra provocare este asupra modelului de predicare viabil pentru tineri în postmodernitatea românească. Această provocare înseamnă în sine rezultatul cercetării noastre, de aceea propunem următoarele noi direcții în predica ortodoxă românească:

1. *Dublarea termenilor „mântuire, salvare” cu termenul „fericire” în toată predicarea și tipurile de predici, cu accent pe cuvântul fericire.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Ubi salutem praedicamus, ibi felicitatem praedicamus.* A nu se înțelege prin această dublare vreo excludere, limitare, înlocuire sau distorsionare dogmatică a categoriei teologice de mântuire, salvare, ci prin alipirea termenului „fericire” nu facem altceva decât a explica și mai mult mântuirea pe care Iisus Hristos o oferă. Studiul asupra fericirii a demonstrat necesitatea și căutarea practică a fericirii, în contextul de criză al termenilor „mântuire” și „salvare” (doar trei tineri au menționat cuvântul „mântuire” dintr-un total de 1709 ca fiind fericirea lor).

2. *Centralitatea legării învierii lui Hristos în predică de fericirea personală a creștinului.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Oportet Resurrectionem simul cum christiani felicitate praedicare.*

3. *Schimbarea de paradigmă în logica familiei în construirea predicii.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Oves sumus, non armenta!*

4. *Respaunarea – cale de a predica învierea lui Iisus Hristos la generațiile de copii și adolescenți.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Mirum verbis: respaunatio versus resurrectio.*

5. *Predica în armonie cu categoriile postmodernității în care Hristos se propune, nu se impune.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Ubi Christus proponitur, non imponitur.*

6. *În toată propovăduirea, pe primul loc este atitudinea predicatorului și apoi sunt justificările, argumentele, motivațiile și explicațiile.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Primum attitudine, deinde argumenta.*

7. *Constatări și norme pentru alcătuirea conținutului predicii adresate tinerilor din postmodernitate.* Vom prezenta o serie de aserțiuni care se referă la compoziția, conținutul predicii rezultat din analiza cerințelor și așteptărilor tinerilor de la oratorul creștin prin studiile prezentate:

7.1. *În spatele oricărei concepții despre fericire stă o antropologie.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Post quamlibet notionem felicitatem anthropologia est.*

7.2. *Toată cunoașterea contemporană la dispoziția predicii.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Omnes scientiae pro auxilium homileticorum.*

7.3. *Trebuințele auditoriului înainte de teologhisirea oratorului.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Prius auditorium necessitates et postquam oratoris facultates.*

7.4. *Minimalismul lingvistic al auditoriului tânăr duce la reducerea nivelului de teologhisire din predică.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Pauca verba, multa veritas.*

7.5. *Utilizarea roboților de inteligență artificială, gen chatbot, în găsirea variantei standard, de bază, general acceptate pentru o predică, de la care poate începe originalitatea predicatorului în găsirea răspunsului adecvat credincioșilor săi.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Doctores Ecclesiam habet; fideles, autem, vitam.*

7.6. *Spontaneitatea împotriva creșterii nivelului de plictiseală generalizată, apatie totală.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Salsum melius quam mille verba.* 7.7. *Personalizarea din predică și condensarea mesajului.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Ecce qui in fronte...*

7.8. *Optica pozitivă din predică.* Direcție omiletică pe care o transpunem în latină ca teoremă: *Peccatum dicere peccatum est.*

8. *Găsirea echilibrului între modernitate și postmodernitate în predicarea la diversitatea de generații din Biserică.* Deși timpul istoric în care trăim, după cum am precizat pe tot parcursul lucrării, este postmodernitatea, totuși există multă lume între creștinii practicanți, în special cei conservatori de vârstă matură care văd în înseși catalogările folosite în postmodernitate ceva greșit. De aceea, toate aceste direcții expuse anterior ca rezultat al cercetărilor noastre trebuie introduse cu maximă delicatețe și potrivit unei foarte bune citiri din partea oratorului a auditoriului său, deoarece ideea de nou îi înspăimântă pe mulți, în contextul secularismului.

În sine, noile direcții în predica ortodoxă românească din prezenta lucrare sunt inspirate în principal de ascultarea exigențelor și cerințelor tinerilor români, de evoluția tehnologiei și de practicile omiletice pozitive din Biserica Catolică vorbitoare de limbi latine. În final, accentuăm că aceste noi direcții în predica ortodoxă românească nu înseamnă o secularizare sau o catolicizare a predicii, un prozelitism catolic. Nicidecum. Aceste noi direcții sunt răspunsul practic la cererile și exigențele tinerilor și configurarea pragmatică a predictibilității din predica necesară viitorului postmodern din România.

IV. A cincea provocare este de a fi alcătuit o teză de doctorat originală. După șapte ani de cercetare și căutări, sintetizăm în cele ce urmează originalitatea tezei noastre de doctorat:

a. prezentarea pentru prima dată în paralel a începuturilor predicii creștine la toate cele șase mari popoare latine în ceea ce înseamnă predica apostolică, cuvântările procesuale ale celor mai importanți martiri primari și primele predici în limbile naționale;

b. întocmirea unei baze de cercetare despre predică și ceea ce gravitează în jurul ei, în conformitate cu gândirea tinerilor români între 14 și 18, 19 ani prin studiile realizate, pe care nu am epuizat-o în explorarea noastră și din care prezentăm o mică parte în Anexele lucrării. Cele șase studii însumează 7150 de enunțuri, de la simplul răspuns Da, Nu, Nu știu, până la răspunsuri foarte dezvoltate cu zeci, chiar peste o sută de cuvinte. Astfel, studiul cu privire la concepția tinerilor despre fericire are 1709 enunțuri foarte complicate; studiul despre identitatea creștină a

tinerilor are 3762 de enunțuri simple (1254 x 3 întrebări); studiul cu privire la așteptările tinerilor de la o întâlnire inopinată cu un predicator creștin are 318 enunțuri laborioase; studiul cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la înmormântare are 372 enunțuri complexe; studiul cu privire la așteptările tinerilor față de predica de la nuntă are 384 enunțuri bine dezvoltate și studiul despre mărturisirea activă a tinerilor are 605 enunțuri polivalente.

c. încercarea unei noi tipologii în omiletica contemporană prin căutarea transpunerii celor patru genuri de cuvântări antice (kerygma, cuvântările apologetice, procesuale și omilia) în predica actuală.

d. traducerea în limba română pentru prima dată a unor documente importante din cultura occidentală bisericească (integral sau fragmente): *Pactul Catacombelor*, Prudențiu (*Peristephanon*, Cununile martirilor), Commodian, *Cântecul Sf. Fides*, multe mici fragmente din actele martirice *Acta Sanctorum* și buletinul oficial al Bisericii Catolice *Acta Apostolicae Sedis* etc.

e. noi contribuții în dezvoltarea domeniului omiletic național și internațional: contrapredica, predica deschisă, exortația turistică de mărturisire, prima alocuțiune cu scanare QR din omiletica românească, prima „predică” chatbot din omiletica românească.

f. introducerea și definirea unor termeni noi în omiletica românească: respaunare, înculturare, teologia poporului.

g. noi teorii, scenarii și propuneri: scenariul contextualizării primelor predici, înțelesul cuvântului Pont din FA 2, 9-11 ca fiind țărnul european al Mării Negre, înțelesul mult mai larg al predicii apostolice pentru toată zona romanizată a Peninsulei Balcanice căreia prin latinitate îi suntem continuatorii, propunerea de curs prematrimonial, propunerea de curs de pregătire mediatică a predicatorilor, propunerile pentru fondul de solidaritate al predicatorului și avocatul predicatorului.

h. folosirea unei ample bibliografii și surse de cercetare în limbile: spaniolă, catalană, italiană, franceză, portugheză, engleză, latină, greacă, maghiară și română care însumează cărți, articole, teze de doctorat, video-uri, pagini web etc.

Poate unii cititori ai lucrării noastre s-ar fi așteptat ca în actul de expunere spre cunoaștere a predicii contemporane de la popoarele latine să fi făcut o înșiruire de declarații ale Conferințelor Episcopale (sinoadele bisericilor locale) din Spania, Franța, Portugalia, Italia sau alte țări din America Latină asupra predicii sau o listă de autori dintr-o țară sau alta care analizează predica și-

și prezintă propriile predici, însă dorința noastră, conform logicii de a fi prima abordare în omiletica românească, este de a căuta mesajul central, principal din care se inspiră, pe care îl particularizează, îl comentează și interpretează cei mai importanți predicatori naționali ai popoarelor latine catolice, iar acesta este mesajul Vaticanului. De aceea, s-au urmărit în cercetarea noastră în special lucrările de bază, fundamentale care caracterizează predica catolică contemporană și care aparțin papilor de la Roma și organismelor centrale catolice. Din această perspectivă, care arată și o limitare la ordinul numărului de pagini pe care o lucrare de doctorat trebuie să o aibă, deducem și noi linii de cercetare pe care alți doctoranzi le pot urma și care, având în vedere marea diasporă românească, după cum afirmam în cazul primei ipoteze studiate, e foarte probabil să fie subiectul unor cercetări despre teoreticienii omileticii occidentale expuși în paralel cu autorii noștri români.